Pietermaai, June 2012

Update Short Term Economic Review 2012Q1-Curaçao

Geachte lezer,
De update van STER, maart 2012 (2012Q1) is klaar. In het bij deze email gevoegde document kvk_ster_20121q1 treft u de ontwikkelingen per indicator aan.

Bij de mail is ook een 'toeristische bijlage' gevoegd met daarin een analyse van voornamelijk de volume-ontwikkeling van het Caribisch verblijfstoerisme.

Summary

The first estimation of economic growth (gdp on a year-to-year basis)in the first quarter of 2012 is -¼%. Because the second estimation of gdp growth over the year 2011 (2011q4) is -0.1% (first estimation for 2011q4: -¼%), we conclude that economic growth is decelerating. The development of economic activity shows no significant change. The level of economic activity stays below its long term trend level.

Calculations show that employment (measured in number of persons) at the end of the first quarter in 2012 falls 1% behind the level of employment at the end of the first quarter in 2011. This would correspond with the loss of 500 jobs in one year time.

Samenvatting

De eerste raming van de economische groei (bbp op jaar-op-jaarbasis) over het jaar 2012q1 (april 2011– maart 2012) komt uit op -¼%. Omdat de tweede raming van de economische groei over 2011 (2011q4) uitkomt op -0.1%, kan geconcludeerd worden dat de economische groei afneemt. De eerste raming voor 2011q4 bedroeg -¼%. De ontwikkeling van de economische bedrijvigheid laat in het eerste kwartaal van 2012 geen belangrijke verandering zien en blijft onder het langetermijn trendniveau.

De ontwikkeling ten aanzien van de werkgelegenheid in het eerste kwartaal van 2012 laat een verslechtering zien ten opzichte van het vierde kwartaal 2011. Geschat wordt dat het niveau van werkgelegenheid eind eerste kwartaal van 2012 1% lager ligt, dan eind eerste kwartaal 2011. Dit komt overeen met het verlies van 500 banen in een jaar tijd.

Middellangetermijn ontwikkelingen

De ontstane financieel-economische situatie vraagt uiterste voorzichtigheid met het doorvoeren van de hervormingen in de sociale zekerheid, zoals de regering voornemens is. De hervormingsplannen moeten de vergrijzing van de bevolking opvangen en de tegenvallers absorberen in de sociale zekerheid die over 2011 ANG 176 mln op jaarbasis belopen. Tegelijkertijd wordt het niveau van gezondheidszorg en de algemene ouderdomsvoorziening gehandhaafd.
De houdbaarheid van de plannen hangt volledig af van ambitieuze kostenbesparingen in de gezondheidszorg die al vanaf het eerste jaar moeten worden gerealiseerd. Als deze kostenbesparingen niet, of niet tijdig, worden gerealiseerd, of als de economische groei tegenvalt - hetgeen al voor 2012 waarschijnlijk is - of als er andere tegenvallers blijken, dan zal, bij het handhaven van de omvang van de basisverzekering en de hoogte van de uitkering uit hoofde van algemene ouderdomsvoorziening, een forse belasting- en premiedruk-verhoging onvermijdelijk zijn. Dit zal een streep door de ambities ten aanzien van economische groei betekenen. Juist economische groei in de komen jaren is belangrijk om de druk betalingsbalans, overheidsfinanciën en werkgelegenheid weg te nemen.

De regering zou de omvang van het basispakket kunnen heroverwegen en aangeven dat niet kan worden uitgesloten dat het niveau van voorzieningen, met name de omvang van het basispakket, in de nabije toekomst zou kunnen worden bijgesteld naar beneden, omdat de andere optie, belasting-en premieverhoging, ten koste gaat van economische groei.

In de loop der jaren is er een scheefgroei ontstaan tussen de niet-exporterende en exporterende sectoren. Dit komt tot uitdrukking in het structurele tekort op de betalingsbalans. Uitgaven in de sociale zekerheid vormen onderdeel van het structurele probleem op de betalingsbalans, omdat de de gezondheidszorg een niet-exporterende sector is en de uitgaven in het kader van de sociale zekerheid voor een deel ten koste gaan van besparingen. De regering zou een beleid kunnen ontwikkelen dat het evenwicht terugbrengt tussen de exporterende en niet-exporterende sectoren, zodanig dat een beheerste ontwikkeling van het exportprijspeil kan worden gerealiseerd, als randvoorwaarde van een evenwichtige economische ontwikkeling. Onderdeel van dat beleid is dat de omvang van de sociale zekerheid minder drukt op het exportprijspeil.

Hervorming sociale zekerheid

De regering heeft plannen ontwikkeld om de sociale zekerheid (gezondheidszorg en algemene ouderdomsvoorziening) te hervormen. In de gezondheidszorg wordt de basisverzekering ingevoerd en de pensioengerechtigde leeftijd voor de aov wordt verhoogd naar 65 jaar. Tegelijk worden de premies verhoogd om de sociale zekerheid te financieren. De totale premiestijging kan oplopen tot dertien procent (van 27% nu tot 39%). Een deel van de stijging is afhankelijk van in de toekomst te realiseren bezuinigingen. De premiestijging kan nog hoger uitvallen als de economische groei tegenvalt – met name in de eerste jaren na hervorming –. Ook als de regering te maken krijgt met tegenvallers, hetgeen in de gezondheidszorg eerder regel dan uitzondering is, zal de belasting- en premiedruk verder oplopen. De financiële reserves van de sociale fondsen zijn inmiddels zodanig aangesproken, dat financiële tegenvallers niet gemakkelijk meer kunnen worden opgevangen.

In de hervormingsplannen liggen dus nogal wat risico's besloten, die kunnen leiden tot forse belasting- en premiestijging in relatief korte tijd. De belasting- en premiestijging zal enerzijds ten koste gaan van het besteedbaar inkomen van werknemers en anderzijds de loonkosten verhogen. De hervormingen zullen daardoor per saldo leiden tot een vraagverschuiving naar de sociale zekerheid ten koste van andere bestedingen en de loonkostenstijging, die ver boven inflatie zal uitkomen, zal de groei van de exporterende sectoren afremmen. Bovendien zal de ruimte voor de andere hervorming die de regering van plan is, de invoering van een verplicht pensioen (besparingen), worden bemoeilijkt, omdat de besteedbare inkomens onder druk komen te staan.

Een groeivertraging is door de regering met behulp van Curalyse in 2011 doorgerekend. Echter, de financieel-economische situatie is sinds de doorrekeningen drastisch gewijzigd. Er zijn structurele financiële tegenvallers in de sociale zekerheid bekend geworden van ANG 176 mln (ZV: 74 mln; Aov: 60 mln; Fzog: 27 mln; PP: 15 mln). Deze zijn nog niet (volledig) meegenomen in de doorrekeningen. Ook andere problemen met de overheidsbegroting, die onlangs zijn gebleken, zijn niet meegenomen. De financiële situatie bij de overheids nv's is onduidelijk. Een extra beroep op algemene middelen (belastingverhoging) in de komende jaren kan niet worden uitgesloten.
Er zijn tevens redenen om aan te nemen dat het economisch groeiscenario moet worden bijgesteld. De economische groei in 2012 kan lager uitvallen dan de +1%, waarvan is uitgegaan bij de ramingen voor de hervormingen. Tevens zal het aflopen van het SEI na 2012 tot een structurele bijstelling leiden van de economische groei. Deze samenwerkingsgelden beliepen circa ANG 50 mln. per jaar. Na 2012 zal daarom nog eens rekening moeten worden gehouden met een verlaging van het Bruto Binnenlands Product van circa 1,5% op middellange termijn.

In de doorrekeningen door de regering is ook geen rekening gehouden met de doorzettende afname van het belang van de internationale financiële dienstverlening en de opkomst van de toeristische sector. Dit is een structurele verandering van de economie, die ook de komende jaren nog bepalend zal zijn voor de economische ontwikkelingen. Deze structurele verandering zet het 'financieringsmodel' voor de sociale zekerheid op losse schroeven, omdat werknemers in het toerisme gemiddeld een lagere arbeidsproductiviteit hebben dan werknemers in de internationale financiële dienstverlening.

Huidige economische situatie

De huidige economische situatie wordt gekenmerkt door een onevenwichtige betalingsbalans, financiële tekorten in de collectieve sector (overheidsbegroting, overheids nv's en sociale zekerheid), afnemende groei van de werkgelegenheid die omslaat op krimp en er is vooralsnog geen vooruitzicht op substantiële groei van de economie.
In deze precaire situatie kunnen de door de regering voorgenomen hervormingen van de sociale zekerheid een schok veroorzaken, die een reeks van economische processen veroorzaakt die de stabiliteit van de Curaçaose economie ondermijnen.

Betalingsbalans

Verhoging van de premieheffing is in eerste instantie een consolidatie van de omvang van een niet-exporterende sector die ten koste gaat van groeipotentie van de exporterende sectoren via spillover effecten. Tegelijkertijd treedt een structurele daling op van het rendement op exporten, waardoor de structurele stroom van buitenlandse directe investeringen wordt afgeremd. Juist de buitenlandse directe investeringen zijn van belang voor het structurele evenwicht op de betalingsbalans. In de blauw gekaderde tekst wordt het verband tussen betalingsbalans en economische groei verder toegelicht. De boodschap is dat een onevenwichtige groei van niet-exporterende sectoren ten koste kan gaan van de duurzame economische groei – ondermeer - via een onevenwichtige betalingsbalans.

Overheidsfinanciën

In de loop van 2012 zijn er tekorten op kasbasis (exclusief eventuele betalingsachterstanden) gebleken op de overheidsbegroting. Bij de overheids nv's is de financiële situatie onduidelijk. Momenteel werkt de regering aan een dekkingsplan. Niet uitgesloten moet worden dat een deel van dekking van de tekorten gezocht moet worden in een belastingverhoging.
Een bijkomende vraag is, of steeds verdere verhoging van de belansting- en premiedruk nog effectief belastingopbrengsten genereert. De druk om economische activiteiten te verplaatsen naar de informele economie wordt steeds groter. De marginale belastingdruk van een werknemer met een jaarinkomen van ANG 60.000 kan oplopen tot 60%. Dat betekent dat van alles wat boven de ANG 60.000 extra wordt verdiend 60% naar belasting- en premieafdracht gaat.

Werkgelegenheid

De groei van de werkgelegenheid is gedurende de tweede helft van 2011 afgenomen. Eind 2011 is het niveau van de werkgelegenheid al lager dan het niveau eind 2010. De regering heeft zich de werkgelegenheid tot doel gesteld. Ongewijzigd beleid zal tot een sterke loonkostenstijging boven inflatie leiden en moet rekening worden gehouden dat het huidige niveau van werkgelegenheid niet zal worden gehaald. Om doelstellingen op het gebied van werkgelegenheid te realiseren, is het van belang dat de concurrentiepositie van de exporterende sectoren, als pijler van een duurzame ontwikkeling van de werkgelegenheid, wordt versterkt.

Economische groei

Vooralsnog is er geen reden om aan te nemen dat 2012 een jaar wordt met substantieële economische groei. De trendmatige ontwikkeling van een groeiend toerisme en een afnemende internationale financiële dienstverlening ligt voor de hand. Van de sectoren die deel uitmaken van de internationale handelsketens, zoals de internationale logistieke diensten en de petrochemische cluster, wordt geen grote opleving in 2012 verwacht. Al met al mag een economisch 2012 verwacht worden dat in het verlengde ligt van de laatste vier jaar en dat zou betekenen dat de economische groei op om en nabij de nul procent zal uitkomen.
Na 2012 stopt het SEI-programma. In 2013 zal er nog wel financiering kunnen plaatsvinden van lopende projecten, maar het niveau van investering zal worden afgebouwd. Dit betekent een verlaging van het investeringsniveau van structureel ANG 50 mln. per jaar, hetgeen zal kunnen leiden tot een negatieve bijstelling van circa 1,5% van het niveau van het Bruto Binnenlands Product in de jaren na 2012.

Betalingsbalans en economische groei

Om de rol van de betalingsbalans in een economie te beschrijven, wordt de economie in twee sectoren verdeeld. Aan de ene kant zijn er sectoren die (per saldo) exporteren. In de Curaçaose economie zijn dat de internationale financiële dienstverlening, het toerisme, en de sectoren waarvan de bedrijven schakels vormen in internationale handelsketens. Tot de laatste sector wordt ook het petrochemische cluster met de raffinaderij gerekend.

De overige sectoren zijn (per saldo) importerende sectoren. Dat komt tot uitdrukking in hun groei: Als deze sectoren groeien, dan groeit niet de export, maar wel de import. Deze sectoren worden ook wel als volgt aangeduid: Het zijn binnenlandse huishoudens (bedrijven) die (voornamelijk) diensten leveren aan andere binnenlandse huishoudens (bedrijven en gezinnen). In eerste instantie lijkt dat geen invloed te hebben op de import. Het gaat immers om leveringen tussen binnenlandse huishoudens. Maar, met het inkomen dat met de levering van diensten wordt verdiend, zullen consumptieve en investeringsbestedingen worden gedaan die tot toename van importen leiden.

Omdat er alleen geïmporteerd kan worden uit het buitenland als we beschikken over buitenlandse valuta, moet er tegelijkertijd ook geëxporteerd worden. Op korte termijn kan er misschien geld geleend worden bij buitenlandse handelspartners of banken; op de lange termijn is dat niet houdbaar.

Het uiteindelijke gevolg van een onevenwichtige ontwikkeling tussen de verhouding van de exporterende en niet-exporterende sectoren is een structureel betalingsbalanstekort. Dit kan in beginsel worden opgevangen op middellange termijn middels buitenlandse directe investeringen. Maar de afhankelijkheid van buitenlandse directe investeringen vergt een gericht beleid op het beheersbaar houden van het tekort en een structureel beleid ten aanzien van het investeringsklimaat. Op lange termijn geldt, dat hoe groter het structurele tekort; hoe kwetsbaarder de economie.

Bij een dollarpeg is het bij een onevenwichtige situatie op de betalingsbalans (krapte van de deviezenvoorraad) zaak om de 'spillover' effecten naar het exportprijspeil en daarmee productieverlies te voorkomen. De spillover effecten beginnen bij krapte van de deviezenvoorraad, waardoor prijzen van de importen direct en indirect (via duurdere handelskredieten) stijgen. De druk op de binnenlandse prijzen (in guldens) neemt daardoor toe. De aanpassing aan de duurdere importen verloopt met name via afname van de importen, hoger prijspeil en aanpassing van de reële inkomens (loon en winst). De exporterende sectoren kunnen via verschillende kanalen te maken krijgen met spillover effecten. In de eerste plaats is er een directe stijging van de prijzen van importgoederen die de sector verbruikt. Een eerste indirect effect verloopt via de hogere kosten van intermediaire diensten. Een tweede indirect effect kan verlopen via

Als we inzoomen op het aanpassingproces onder de dollarpeg van de (per saldo) importerende sectoren, is een tweedeling te maken. De twee sectoren die onderscheiden worden, zijn de sectoren die via de markt tot aanpassing komen en sectoren die via de politieke besluitvorming tot aanpassing moeten komen. Onder de eerste behoren de zakelijke en financiële dienstverleners, binnenlandse logistieke dienstverleners (transport, groot- en kleinhandel), etc. Tot de tweede groep behoren de gezondheidszorg en overheidsdiensten (inclusief overheidsnv').

Voor de eerste groep zal de duurder geworden import via prijs- en loonaanpassing uiteindelijk tot afname van import leiden. De mate waarin dat gebeurt, zal per bedrijf verschillen en, globaal gesproken, afhankelijk zijn van de noodzaak van de diensten die worden geleverd. De aanpassing(snelheid) bij de tweede groep is afhankelijk van politieke afwegingen. Als de duurdere importen ook door worden berekend in tarieven van overheidsdiensten (gezondheidszorg, utiliteiten, infrastructuur, etc.), dan zal dat leiden tot afname van de vraag, waardoor import zal afnemen.
Echter, voor het overgrote deel van de diensten van de tweede groep wordt dekking gevonden via belasting- en premieheffing. Hierdoor is er geen directe prijsprikkel is om minder van die overheidsdiensten af te nemen. Via een stijging van de belasting- en premieheffing worden de gestegen importprijzen volledig afgewenteld op overige sectoren, waaronder de exporterende sectoren. Dit leidt vervolgens tot vertraging van de groei van de exporterende sectoren en vertraging van het proces van aanpassing, en kan leiden, bij het uitblijven van macro-economisch management, tot vertraging van economische groei, die in haar meest dramatische vorm kan omslaan in een structurele, ingrijpende verandering in de economie.

Conclusie

De hervormingen in de sociale zekerheid betekenen in betrekkelijk korte tijd dermate grote verschuivingen in de economie, dat alleen een economie die zeer stevig op de benen staat dit zou kunnen houden. De situatie met betrekking tot de betalingsbalans, de overheidsfinanciën, werkgelegenheid en de vooruitzichten van economische groei doen het tegendeel vrezen. Met het ongewijzigd uitvoeren van de hervormingen worden grote risico's genomen ten aanzien van de toekomstige economische groei, werkgelegenheid en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën. Aan te bevelen is om de dekking van de basisverzekering te heroverwegen. Beter ten halve gekeerd, dan ten hele gedwaald. Voor een duurzame economische ontwikkeling is het van belang dat een beheerste ontwikkeling van het exportprijspeil richtpunt wordt van economisch beleid. Daarmee kan de balans teruggevonden worden tussen de groei van de niet-exporterende sectoren en de exporterende sectoren.

Curaçao Business Cycle: Economische bedrijvigheid

Figuur 1: Ontwikkeling economische bedrijvigheid

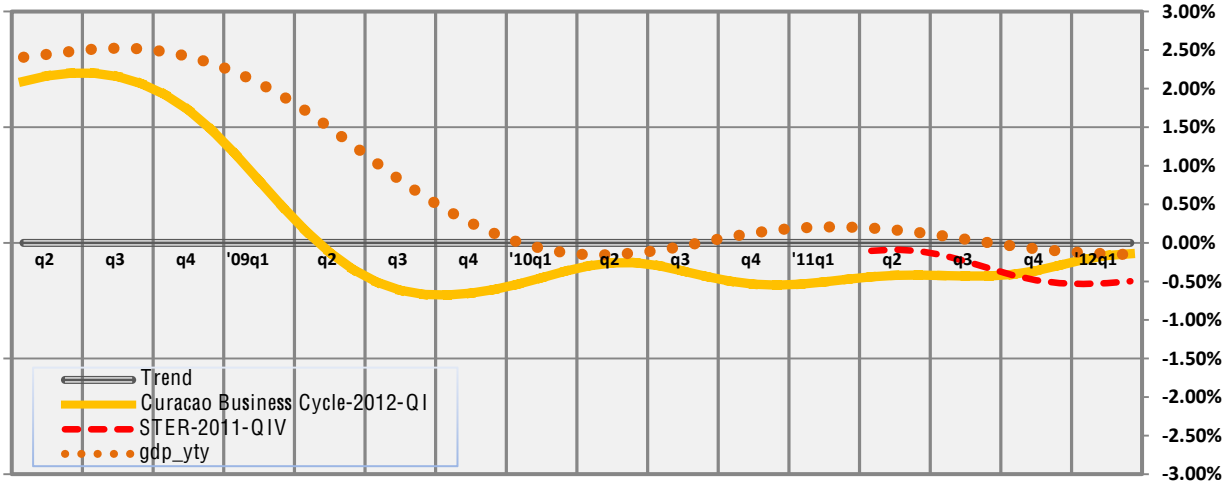

Op de linker-as staat het niveau van economische bedrijvigheid ('Curacao Business Cycle-2012-QI' en 'STER-2011-QIV'). Op de rechter-as staat het jaar-op-jaar groeipercentage van het Bruto Binnenlands Product ('gdp_yty').

In figuur 1 is te zien dat de ontwikkeling van de bedrijvigheid geen belangrijke verbetering, laat zien, noch een verslechtering. Wel is er een andere richting van ontwikkeling zichtbaar ten opzichte van de 2011-Q4 ramingen, maar de verschillen zijn zeer gering.
Sinds het tweede kwartaal van 2011 lijkt de bedrijvigheid zich langzaam te bewegen richting het lange termijn trendniveau. Dit is, echter, niet alleen het gevolg van toenemende bedrijvigheid. Ook het lange termijn trendniveau van de bedrijvigheid daalt. Als de bedrijvigheid maar lang genoeg onder de trend blijft, zoals nu al sinds het tweede kwartaal van 2009 het geval is (zie figuur 1), dan zal het lange termijn trendniveau vanzelf dalen. Het verschil tussen 'Trend' (horizontale as) en 'Curacao Business Cycle-2012-Q1' neemt daardoor af.

Bruto Binnenlands Product en werkgelegenheid (GDP and employment)

De economische groei voor Curaçao komt in 2012-Q1 uit op -¼% ten opzichte van 2011-Q1 (year-to-year) (zie figuur 2. Curacao). De groei in de Verenigde Staten stabiliseert in het vierde kwartaal van 2011 en verbetert iets in het 1e kwartaal van 2012. De Nederlandse economische groei laat in het laatste kwartaal van 2011 een krimp zien ten opzichte van 2010 en ook in het 1e kwartaal van 2012 is er sprake van krimp van de Nederlandse economie (-1.1% op jaarbasis).

Figuur 2: Ontwikkeling Bruto Binnenlands Product en werkgelegenheid

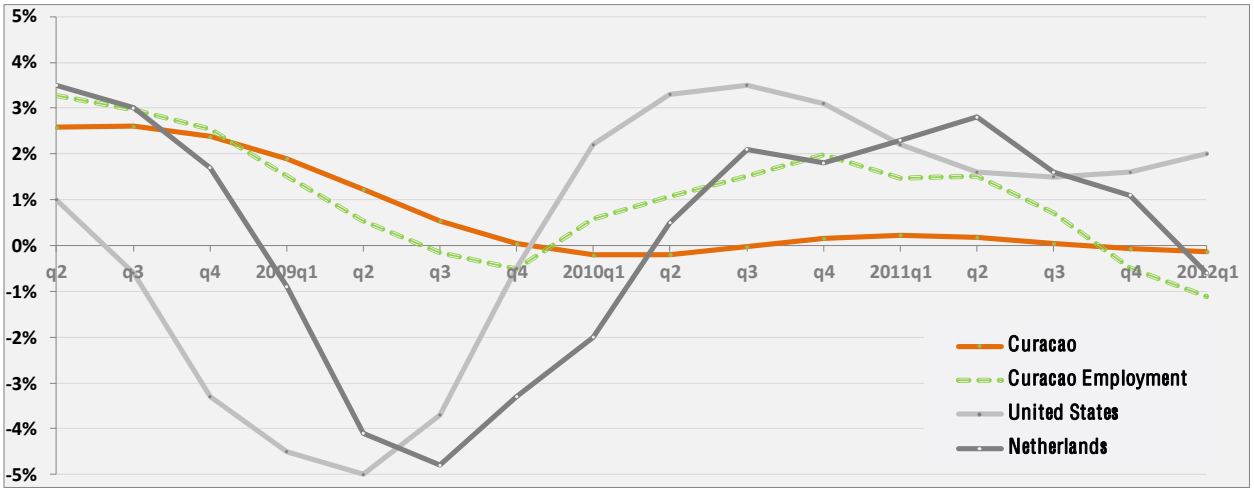

Het niveau van de Curaçaose werkgelegenheid komt in maart 2012 uit op -1% ten opzichte van maart 2011. Hierbij is de schatting gebaseerd op een vergelijking van de niveaus in beide perioden[1]. Geschat wordt dat het niveau van de werkgelegenheid in maart 2012 circa 500 banen lager ligt, dan in maart 2011.

Als een schatting wordt gemaakt op basis van vergelijking van 12-maandsgemiddelden (april 2011-maart 2012 ten opzichte van april 2010-maart 2011), dan is er nog een half procent groei van de werkgelegenheid, maar er is wel sprake van een dalende trend.

2012QIV ontwikkelingen per indicator

(Zie ook kvk_ster_2012q1.pdf)

Bestedingsindicatoren

Consumptie

De indicatoren "Luxe consumptiegoederen", "Auto's" en "Consumptieve leningen" laten in het eerste kwartaal van 2012 een lichte verbetering zien. Ook bij de indicator "Hypotheken" is een verbetering zichtbaar. Over het geheel genomen laten de indicatoren van consumptie geen sterke verandering zien.

Investeringen

De investeringsindicator "Zakelijke hypotheken" laat een sterk dalende beweging zien in het eerste kwartaal van 2012. Daartegenover wordt door de "Zakelijke leningen" geen verbetering gesteld. De betekenis van investeringen lijken in het eerste kwartaal van 2012 af te nemen.

[1] *Dit is conform de methode van het CBS Arbeidskrachtenonderzoek, waarbij het Centraal Bureau voor de Statistiek gebruik maakt van de vergelijking van één-jaarlijkse steekproeven.*

Export: Toerisme

Alle volume-indicatoren van het toerisme bewegen in het eerste kwartaal van 2012 boven hun langetermijn trendwaarde. Het cruisetoerisme doet het bijzonder goed.

Export: Goederen

In de export van goederen naar Europa blijft het gehele eerste kwartaal van 2012 onder de langetermijn trendwaarde.

Productieindicatoren

Logistiek

De indicatoren van de bedrijvigheid in de zeehaven 'Metrische tonnage' en 'TEUS' laten verschillende ontwikkelingen zien. De indicator 'TEUS' blijft in het hele eerste kwartaal van 2012 onder de langetermijn trendwaarde. 'Metrische tonnage', daarentegen, laat een positieve ontwikkeling zien, maar is tegen het einde van het kwartaal hard op weg om onder het langetermijn trendniveau te zakken.

De luchthavenindicatoren 'Passagiers' en 'Gewicht' laten in het eerste kwartaal van 2012 nauwelijks enige beweging zien en blijven op onder hun langetermijn trendwaarden.

Utiliteiten

Van de indicatoren 'Electraverbruik bedrijven' en 'Waterverbruik bedrijven' is het niveau geschat, omdat er geen data beschikbaar waren.

Construction

Alle indicatoren van de bouwsector, 'Infrastructuur'. 'Gebouwen' en 'Bouwmaterialen' wijzen er op dat ook in het eerste kwartaal van 2012 er nog geen grote kentering plaatsvindt. Alle drie de indicatoren blijven het hele kwartaal onder hun langetermijn trendwaarde.